

Kvalitatīvie pētījumi un to perspektīvas veselības psiholoģijā

PROF. ANITA PIPERE
DU HSZI (LATVIJA)

Ievadam

Veselības psiholoģijas (VP) sākotne – kvantitatīvie (KVAN) pētījumi (eksperiments un kvantitatīvās aptaujas), veselības parādību pētniecības centrā mērījumi, prognozes un kontrole.

Arvien vairāk (pēdējos 20 gados) VP pievēršas kvalitatīvajai (KVAL) pētniecībai, kas papildina vai konkurē ar KVAN pētījumiem.

Arvien lielāks politiķu un praktiķu uzsvars uz **pacientu/klientu pieredzi un praksi** attiecībā uz profilaksi, slimībām un veselības aprūpes pakalpojumu izmantošanu. Pacienti/klienti arvien vairāk tiek iesaistīti pētniecības projektos.

Iemesli KVAL pētniecības ienākšanai VP

Dažādi ārzemju nacionālie veselības pētījumu institūti pašlaik iekļauj KVAL pētījumus kā līdzekli sadzirdēt pacientu balsi:

(Patient Centered Outcomes Research (PCORI));

<https://www.pcori.org/>

Patient Reported Outcome Measurement System (PROMIS)).

<http://www.healthmeasures.net/explore-measurement-systems/promis>

PCORI aicina veikt pētījumus, kas palīdz pieņemt informētu veselības aprūpes lēmumu un uzlabo veselības aprūpes rezultātus;

PROMIS sistēmā jāietver detalizētas kvalitatīvās metodes (fokusgrupas, kognitīvās intervijas u.c.).

Iemesli KVAL pētniecības ienākšanai VP

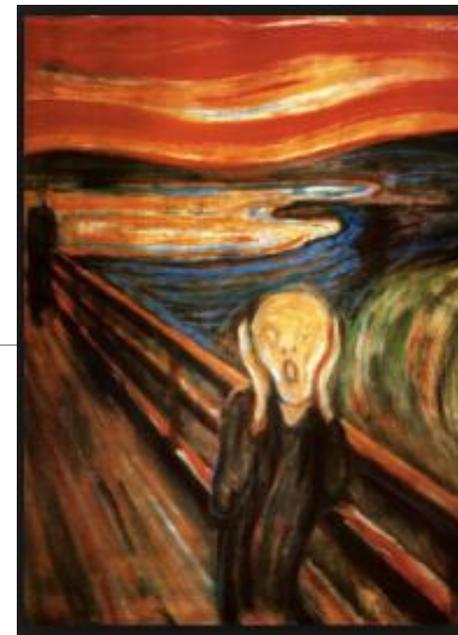
KVAL pētniecības arvien lielākā popularitāte psiholoģijā vispār;

Arvien plašākā KVAL pētniecības ienākšana psiholoģijas studentu sagatavošanā globālā mērogā;

Daudzi VP temati ir īpaši piemēroti bagātīgai, detalizētai, dziļai izpētei, kas raksturīga KVAL pētījumiem.

KVAL pētījumu tēmu piemēri VP

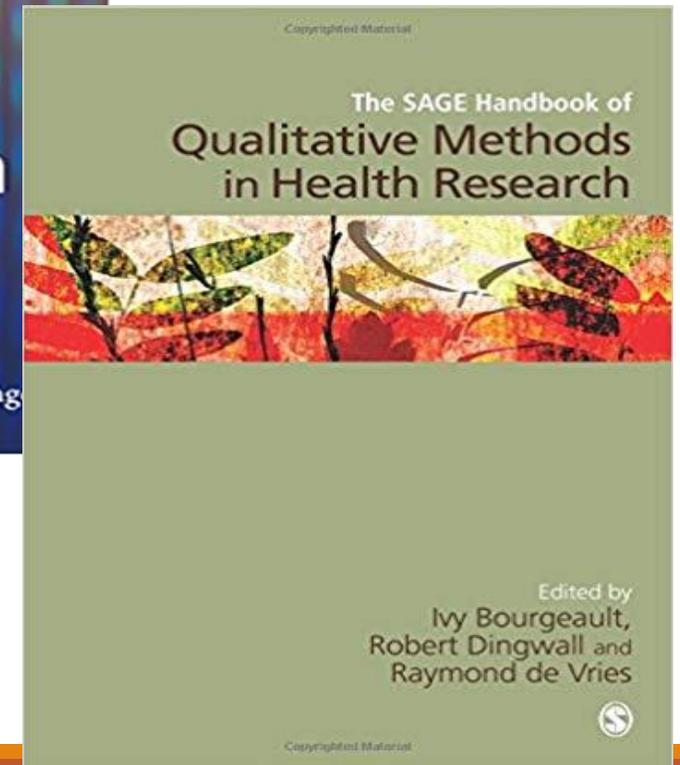
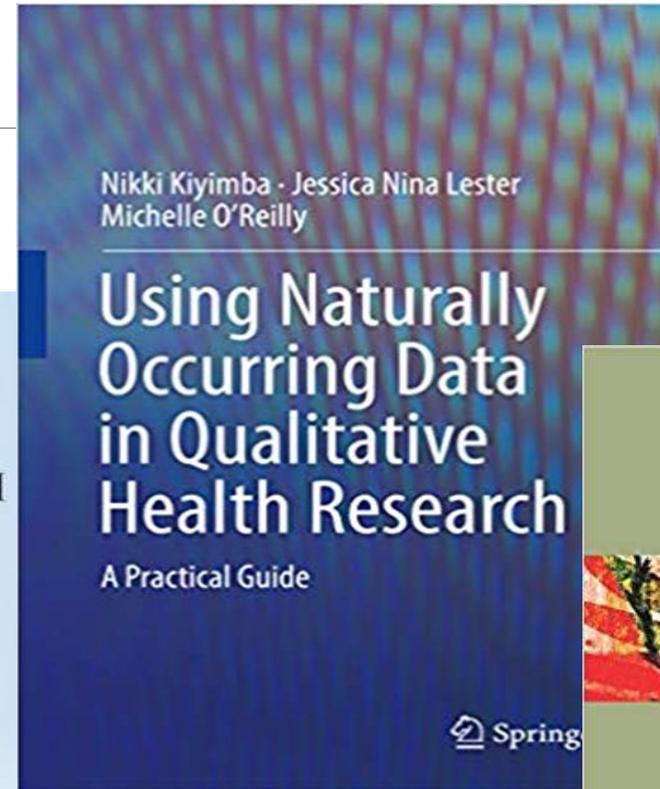
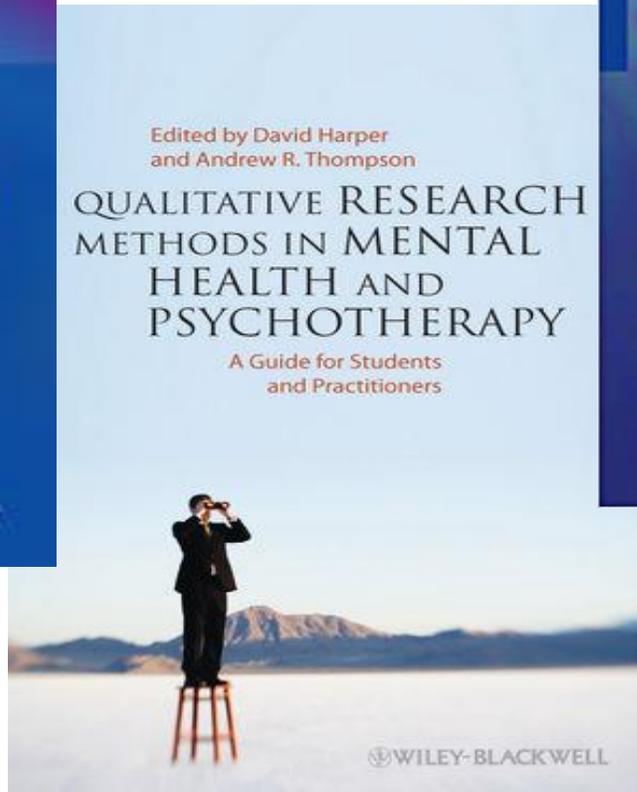
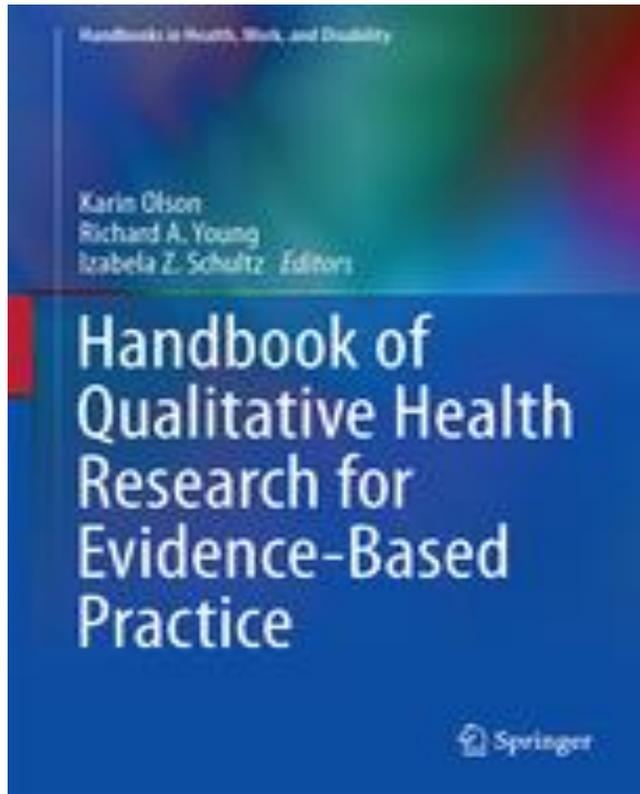

Hronisku slimību, traucējumu un traumu pieredze (piemēram, muguras smadzeņu bojājumi, garīgās veselības traucējumi), veselības uzvedība (alkohola lietošana, prezervatīvu lietošana, laiks ar IT un TV);

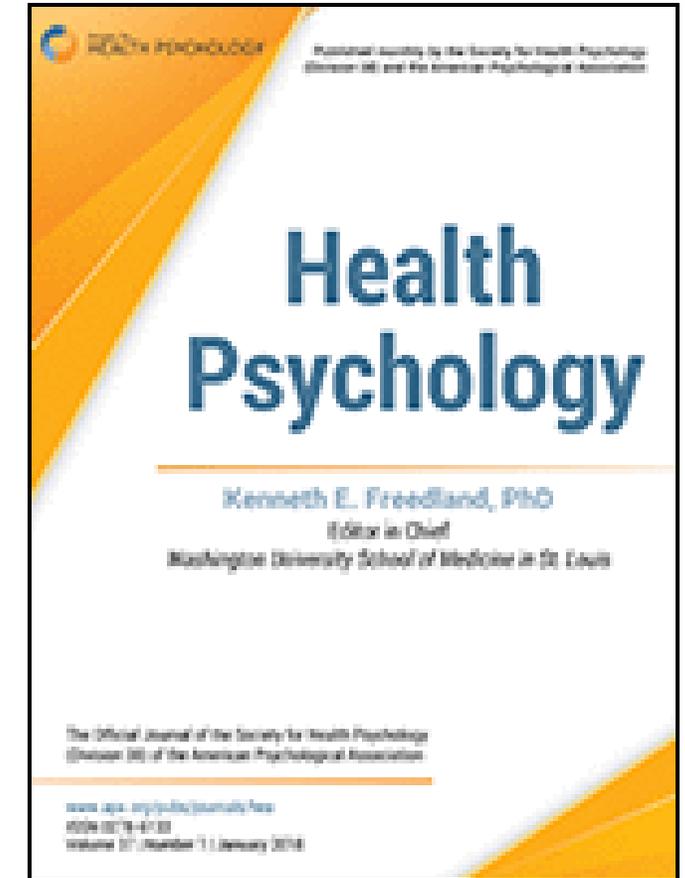
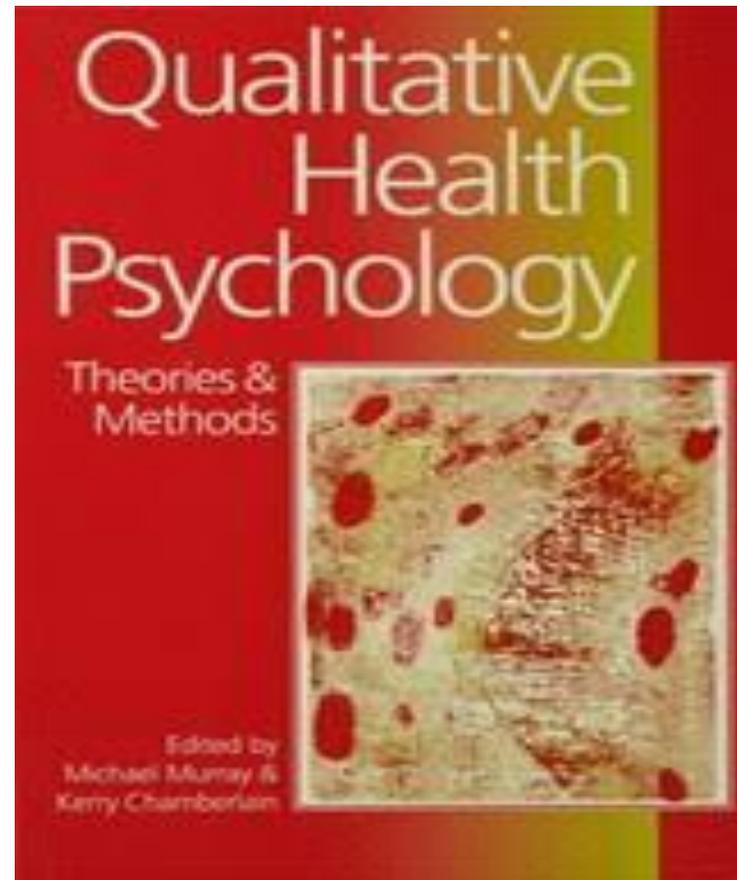
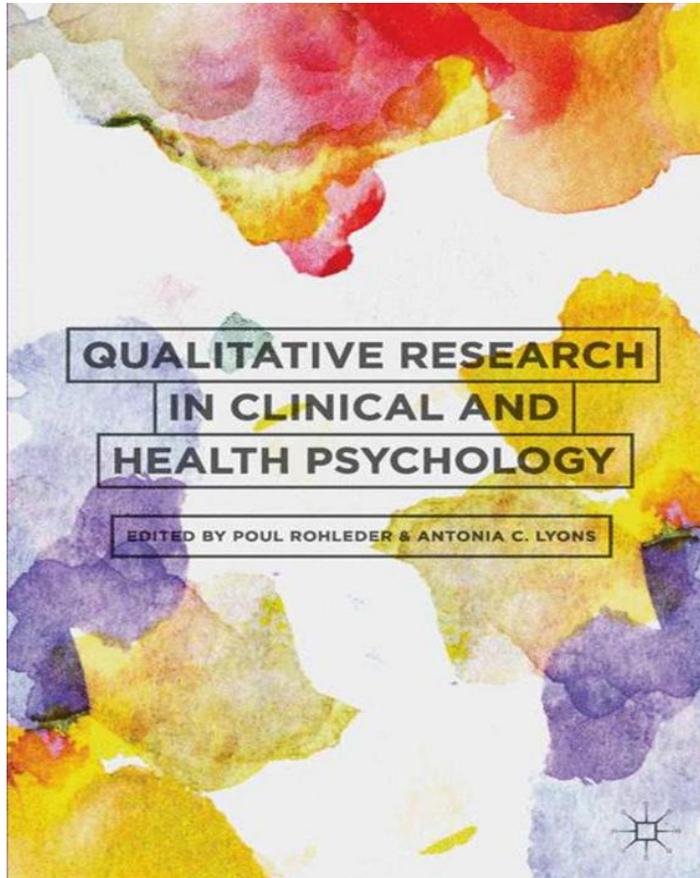
Pētījumi par slimībām un to sekām, kuru centrā ir gan pacientu pieredze, gan aprūpētāju, vecāku un partneru perspektīvas;

Dziļas, eksistenciālas problēmas, kas saistītas ar mirstīgumu, sāpēm un ciešanām.

Zinātniskā literatūra: KVAL pētījumi veselības jomā

Zinātniskā literatūra: KVAL pētniecība VP

Ieskats 2015. gada žurnāla «Health psychology»
(Vol. 34, No. 4) speciālajā numurā

Social Networking and Young Adults' Drinking Practices: **Innovative Qualitative Methods** for Health Behavior Research

Responsible Men, Blameworthy Women: Black Heterosexual Men's **Discursive Constructions** of Safer Sex and Masculinity

Developing an intervention to equip nurses for acute life threatening events (ALTEs) in hospital: **A phenomenological approach** to healthcare research.

Applying **discursive approaches** to health psychology.

Narrative as a Knowledge Translation Tool for Facilitating Impact: Translating Physical Activity Knowledge to Disabled People and Health Professionals

Painting Pain: **An Interpretative Phenomenological Analysis** of Representations of Living With Chronic Pain

Meaning Making During Parent–Physician Bereavement Meetings After a Child's Death

<https://www.apa.org/pubs/journals/special/2253404>

Kvalitatīvās VP ieguldījums

1. Sniedz izpratni par veselības un slimības pieredzi un jēgu;
2. Atklāj veselības un slimības komplekso būtību un pretrunas;
3. Pēta un izskaidro ar veselību un slimību saistītos sociālos procesus;
4. Veicina izmaiņas ar veselību saistītos kontekstos (Chamberlain & Murray, 2008).

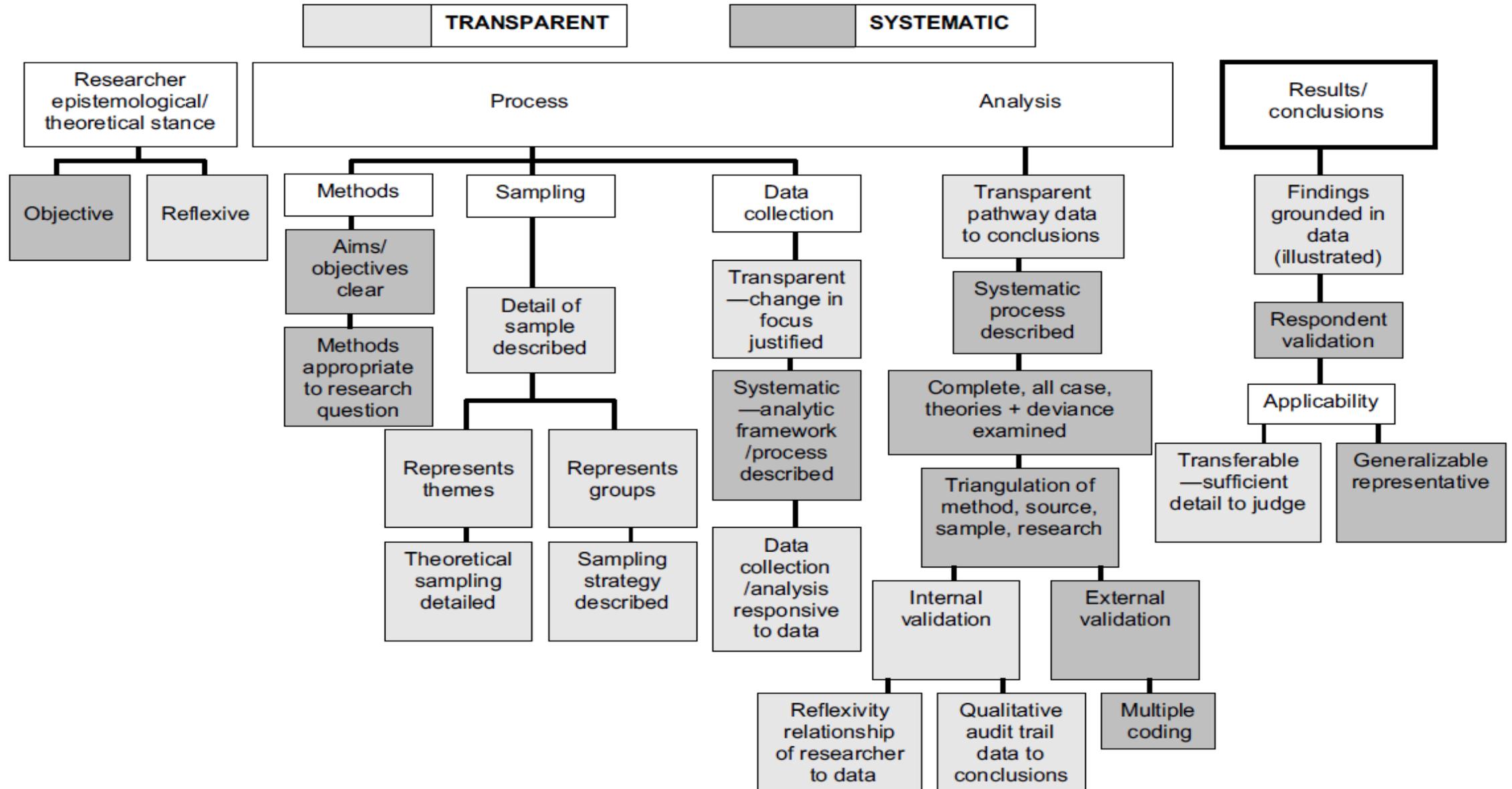
KVAL VP izaicinājumi

KVAL pētījums VP bieži ir tikai aprakstošs pētījums bez dziļas interpretācijas (Chamberlain & Murray, 2008). Spēcīgāku interpretāciju sniedz pētnieki, kuri ienes teorētisko skatījumu un citu līdzīgu pētījumu perspektīvu (Chamberlain, 2011).

KVAL pētniecības prakses palielināšanās VP vajadzētu vienlaicīgi paaugstināt metožu un datu analīzes kvalitāti un sarežģītību (Smith, 2011).

Jāveicina nepārtrauktas debates par KVAL pētījuma kvalitātes izvērtēšanas kritērijiem VP.

KVAL pētījuma kvalitātes modeļa piemērs (Meyrick, 2006)

Tomēr...

Santiago Delefosse, M., Bruchez, C., Gavin, A., & Stephen, S. (2015). Diversity of the Quality Criteria in Qualitative Research in the Health Sciences: Lessons From a Lexicometric Analysis Composed of 133 Guidelines. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 16(2). doi:<http://dx.doi.org/10.17169/fqs-16.2.2275>

Veselības zinātņu literatūra uzrāda ievērojamu KVAL pētījumu pieaugumu. Rksts aplūko Alceste[®] leksikometriskās analīzes rezultātus, kas ietver **133 KVAL pētījumu kvalitātes izvērtēšanas vadlīnijas** piecās veselības zinātņu jomās: *medicīnā un epidemioloģijā, sabiedrības veselībā un veselības izglītībā, māšzinībās, veselības socioloģijā un antropoloģijā, psihiatrijā un psiholoģijā*. Iegūtie rezultāti uzrāda daudzveidīgus autoru izvirzītus vadlīniju mērķus. Šīs atšķirības nav tieši saistītas ar pašām nozarēm kā tādām, bet izskatās vairāk saistītas ar dažādu KVAL pētniecības konceptualizāciju šajās nozarēs un ar izvirzītajiem būtiskajiem KVAL pētījuma validizācijas kritērijiem. Autori aicina ieviest lielāku skaidrību šajās konceptualizācijās, lai palīdzētu lietotājiem labāk izprast vadlīniju izvirzītos mērķus un veicināt lielāku KVAL pētniecības ietekmi veselības zinātnēs.

Sociālais konteksts VP pētījumos

Pētījums, kas pievēršas cilvēku stāstiem par viņu pieredzi (piemēram, slimības pieredzi), ir saistīts ar plašākiem kultūras vai sabiedrības naratīviem (Stephens, 2011).

Turklāt KVAL pētījums, kas tiešā veidā pēta sociālo kontekstu, var radīt iespēju atdzīvināt pašreizējās veselības psiholoģijas teorijas, balstot tās uz patiesu pieredzi un uzvedību, ko caurvij cilvēku individuālās un sociālās pasaules (Kaptein, 2011).

Sociālā konteksta nozīme VP KVAL pētījumos noteiktos kritērijos īpaši neviendabīgās sabiedrībās (piemēram, Latvijā).

KVAL pētījumu perspektīvas

KVAL pētījumi kļūst arvien izsmalcinātāki un selektīvāki, balstoties uz dažādu metodoloģiju aspektiem, nevis uz vienu metodoloģiju un arī uz metodoloģiju kombinācijām (Chamberlain & Murray, 2008).

Parādās daudzveidība KVAL pētījuma VP datu avotos, piemēram, izmanto fotogrāfijas, reālus objektus, maskas, rakstītus un vizuālus tekstus (Stephens, 2011).

Tomēr, ņemot vērā šo daudzveidību, pētniekiem ir jāpārlicinās, ka viņu metodoloģiskās pieejas ir atbilstošas pētījuma jautājumiem, nevis jāliek centrā pašu metodi (Stephens, 2011).

KVAL pētniekiem ir arī jāattīsta jaunas metodes veselības un slimības psiholoģisko problēmu izpētei (Chamberlain & Murray, 2008).

Literatūras saraksts:

Chamberlain, K. (2011). Troubling methodology. *Health Psychology Review*, 5, 48-54.

Chamberlain, K., & Murray, M. (2008). Health psychology. In C. Willig & W. Stainton Rogers (Eds.), *The Sage handbook of qualitative research in psychology* (pp. 390-406). London: Sage.

Kaptein, A. A. (2011). Pick up the pieces and go home: On the demise of health psychology. *Health Psychology Review*, 5, 3947.

Meyrick, J. (2006). What is good qualitative research? A first step towards a comprehensive approach to judging rigour/quality. *Journal of Health Psychology*, 11(5), 799-808.

Santiago Delefosse, M., Bruchez, C., Gavin, A., & Stephen, S. (2015). Diversity of the Quality Criteria in Qualitative Research in the Health Sciences: Lessons From a Lexicometric Analysis Composed of 133 Guidelines. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 16(2). doi:<http://dx.doi.org/10.17169/fqs-16.2.2275>

Smith, J.A. (2011). Evaluating the contribution of interpretative phenomenological analysis: A reply to the commentaries and further development of criteria. *Health Psychology Review*, 5, 55-61.

Stephens, C. (2011). Narrative analysis in health psychology research: Personal, dialogical, and social stories of health. *Health Psychology Review*, 5, 62-78.

Ieteicamā literatūra:

Bourgeault, I., Dignwall, R., & De Vries, R. (Eds.) (2013). *The SAGE handbook of qualitative methods in health research*. SAGE Publications Ltd.

Harper, D. (2011). *Qualitative research methods in mental health and psychotherapy: a guide for students and practitioners*. Wiley-Blackwell.

Health Psychology® <https://www.apa.org/pubs/journals/hea/> (APA žurnāls)

Kiyimba, N., Lester, J. N., & O'Reilly, M. (2018). *Using naturally occurring data in qualitative health research: a practical guide*. Springer.

Murray, M., Chamberlain, K. (Eds). (1999). *Qualitative health psychology: Theories and methods*. London: SAGE.

Olson, K., Young, R. A., & Schultz, I. Z. (Eds). (2016). *Handbook of qualitative health research for evidence-based practice (Handbooks in health, work, and disability)*. Springer.

Rohleder, P., & Lyons, A.(2014). *Qualitative research in clinical and health psychology*. Palgrave.